

Ludo De Brabander

## Krigsindustrin i Europa går samman och privatiserar vapenexportkontrollen

Det militära Europa får allt tydligare konturer. Efter toppmötet i Helsingfors i december 1999 har utvecklingen gått snabbt. År 2003 skall interventionstrupperna på 60 000 man vara klara.

Utvecklingen har sin parallell i samordningen av vapenindustrin. Den omstruktureras och rationaliseras. Militariseringspolitiken av EUs utrikes- och säkerhetspolitik har varit stimulerande för de kommersiella intressena.

Varför klagas det då från vapenindustrin och militära kretsar i EU? Orsaken är den låga investeringsnivån i EU-staterna. De tio NATO-stater som samtidigt är medlemmar i EU använder endast 13,3 procent av sin försvarsbudget till köp av vapen och militär utrustning. I USA är procentsatsen 24,4. EU-staterna använder 63,4 procent av försvarsbudgeten till personalkostnader medan motsvarande siffra i USA är 38,6 procent.

Därför ljöd det som musik i vapenfabrikanternas öron, då EUs utrikes- och försvarsministrar den 20 november 2000 fastslog, med hänvisning till interventionstruppen, att bristen i den strategiska transportkapaciteten till sjöss och i luften måste rättas till. Och att mera stridsflyplan och precisionsvapen måste införskaffas.

### ***EU underlägsen USA***

Ett av de europeiska vapenföretagens största problem är deras underlägsenhet mot USA. Militärmaterial tillverkad i USA säljs till EU i en mängd som är sex gånger större än vad som sker omvänt.

De europeiska vapenföretagen är mycket mindre än sina amerikanska konkurrenter. Bland världens 10 största vapentillverkare är endast 3 europeiska.

### **De 10 största vapentillverkarna i världen.**

<i>Företag</i>	<i>Land</i>	<i>Inkomst 1999</i>
Lockhead Martin	USA	17,80 miljarder dollar
Boeing	USA	16,25
BAE Systems	Storbritannien	15,20
Raytheon	USA	14,49
General Dynamics	USA	8,95
EADS	Frankrike	6,06
Northrop	USA	6,00
Thomson-CSF	Frankrike	3,62
TRW	USA	3,36
United Technologies	USA	3,30

Källa. The Military Balance 2000-2001, IISS, Sipri.

Bland de 100 största företagen återfinns ytterligare 34 europeiska men de kommer först efter 39 amerikanska bolag.

Vapenförsäljningen ger de amerikanska bolagen 86,6 miljarder och de europeiska 54,4 miljarder dollar. Försäljning av vapen och militär utrustning i världen görs till 56 procent av USA-bolag och till 35,3 procent av EU-bolag. USA och EU behärskar således världsmarknaden till 91,3 procent.

Världens vapenindustri fick svårigheter när det kalla kriget tog slut. Beställningarna minskade. I Ryssland ledde det till, när försvarsbudgeten föll från 240 miljarder dollar 1989 till 5 miljarder 1998, att 1300 företag gick i konkurs, endast 500 överlevde.

I USA gick de fem största vapenföretagen med förlust 1992. Det ledde till omfattande rationaliseringar och företagssammanslagningar innan de tre största Lockheed Martin, Boeing och Raytheon åter kunde visa vinst.

Större beställningar i Europa kommer således att förstärka den europeiska vapenindustrin gentemot sina amerikanska konkurrenter och påskynda omstruktureringen och fusioneringen av den europeiska vapenindustrin förutom att det ger ökad vinst.

### ***Fusioneringsförsök***

Det har funnits många försök att fusionera rustningsindustrin i Europa tidigare. 1955 upprättades i det militära samarbetsorganet Västeuropeiska unionens (WEU) hägn en permanent rustningskommitté, fast den åstadkom liksom WEU inte mycket. Men 1991 i Maastrichtfördragets efterföljd förklarade de 10 WEU-staterna att de skulle upprätta ett gemensamt rustningsorgan. Det blev Western European Armament Group (WEAG) vars syfte var att förstärka den gemensamma teknologiska och industriella basen i Europa. På programmet stod en harmonisering av vapensystemen, främst ett samarbete för forskning och utveckling (FoU).

Alla europeiska NATO-stater fränsett Island är medlemmar i WEAG plus Turkiet och Norge, som inte är medlemmar i EU och WEU, och Danmark som inte är medlem i WEU. Men trots samarbetet i WEAG hade man ingen gemensam inköspolitik och moroten för en samordnad produktion saknades. Följaktligen upprättades Western European Armaments Organisation (WEAO). I motsats till WEAG blev WEAO en juridisk person, vilket gör att man kan teckna kontrakt.

De första stegen är därmed tagna på vägen till en europeisk vapenindustri. Det tredje steget är att WEU allt mer dyker upp som det organ som vill ta över den 'parlamentariska kontrollen' (från EU-parlamentet) över EUs säkerhets- och försvarspolitik, såsom de skrev i deklARATIONEN den 10 december 1991 i samband med EU-mötet i Maastricht.

I slutet på 2001 ska en rapport vara klar över vilken "konstruktiv roll" som WEAG och WEAO bidrar med för att åstadkomma en "europeisk rustningpolitik som maximaliserar vapensamarbetet och minimaliserar kostnaderna".

### ***Snabbar på***

Men en del stater ville inte vänta. För att ge utvecklingen mot en sameuropeisk rustningpolitik en extra skjuts beslöt Frankrike, Tyskland, Storbritannien och Italien 1996, som tillsammans är goda för 90 procent av all vapenproduktion i Europa, att upprätta ett gemensamt organ kallad

Organisme Conjoint de Coopération en matière d'Armement (OCCAR), fritt översatt det gemensamma organet för rustningsamverkan. Via OCCAR har man idag kommit fram till gemensamma försvarsprogram bl.a. för helikopter (Tiger) och för raketer (Hot, Milan och Roland).

Militärindustrin har ingalunda varit överksam. 1998 startade flygplanstillverkarna en omfattande omstrukturering. För det är den vapengren som är mest hotad av konkurrens från USA. De sex största flygplansföretagen i Europa – Aérospatiale, British Aerospace (BAe), Casa, Daimler-Chrysler, Finmeccanica, Saab – planerar att bli ett jätteföretag. Ett nytt aktiebolag European Aerospace and Defence Company (EADC) har bildats. Därtill kommer ett antal joint-ventures och flera bolag med korsvist ägande, men det viktigaste är att de sex via jätteföretaget EADC har bestämt sig för en gemensam företagsstrategi.

**Världens ledande vapenexportländer  
räknad i miljarder dollar 1999.**

<i>Land</i>	<i>miljarder dollar</i>
USA	26,21
Storbritannien	9,99
Frankrike	6,63
Ryssland	3,50
Israel	1,26
Övriga	5,78
<b>Summa</b>	<b>53,37</b>

Källa: The Military Balance 2000-2001 IISS, Sipri.

Likaledes tecknade den 9 juni 1998 i Paris de berörda staterna – Frankrike, Storbritannien, Tyskland, Italien, Spanien och Sverige – en gemensam avsiktsförklaring (letter of intent) om att skapa ett ramavtal. Efter två års underhandlingar tecknade de den 27 juli 2000 ett ramavtal – Framework Agreement, som blir bindande när det ratificerats av respektive riksdagar.

Ramavtalet täcker 90 procent av all europeisk vapenexport. Av de sex länderna står Storbritannien och Frankrike tillsammans för 75 procent.

***Privatiserad export***

Förutom att ramavtalet påskyndar tillkomsten av en europeisk rustningsindustri, och bryter med den tidigare uppdelning i enskilda stater, får det konsekvenser för exportkontrollen. Staterna ifråga har kommit överens om att göra en lista på de länder till vilka man kan exportera. Dagens "beslut-från-fall-till-fall praktik" – den s.k. europeiska vapenhandelspolicykoden – som stadfästes i en icke bindande rekommendation i juni 1998, skall ersättas av en s.k. 'vit lista'. Listan på exportmottagarstater kan variera, beroende på vad för slags krigsmateriel det gäller.

I ramavtalet sägs att hänsyn ska tas till enskilda länders lagar, vapenhandelspolicykoden men också till att "befrämja vapenindustrin". Men eftersom den vita listan inte ska underställas någon parlamentarisk kontroll blir det i praktiken vapenindustrin själv som avgör till vilka stater man skall sälja. Ramavtalets artikel 13 mom 2 b säger "Exportbeslut kan indras endast om den interna

situationen märkbart förändrats genom inbördeskrig eller en allvarlig försämring av tillståndet för de mänskliga rättigheterna”. Dessutom fordras ett samförstånd, vilket betyder att ett sådant beslut kommer att dra ut på tiden. Kort sagt det ska mycket till för att en stat ska försvinna från den vita listan.

Ramavtalet förutsätter också oinskränkt rätt att förflytta underdelar eller slutprodukterna mellan länderna. Dessutom ska ansvaret för den slutgiltiga exporten ligga på den stat där produktionen avslutas. Här finns faran att exporten kommer att ske från det land som har de liberalaste exportreglerna. Stater som Tyskland och Sverige kan med sina stränga regler för export därmed två sina händer med gott samvete.

Ramavtalet är tills nu ingen lag. Men det kommer att bli en minimumstandard och i praktiken lika med en lag. Vapenexporten kommer i händerna på fabrikanterna själva. Ett nytt exempel på handelns avreglering på bekostnad av en demokratisk kontroll.

Översättning från nederländska Per-Erik Wentus. Tidigare publicerad i *Vrede* (Gent)